

Ковалевська Є. В.

кандидат юридичних наук,
викладач кафедри судової медицини
та медичного права Національного
медичного університету імені
О.О. Богомольця,

Семенов В. В.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики та
судової медицини Національної
академії внутрішніх справ

ВАЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ВЧИНЕНИХ МЕДИЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ

Одним із основних завдань кримінального провадження, яке визначене в ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (КПК), є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений [1]. Належно організована професійна діяльність органів досудового розслідування має забезпечити виконання цього завдання .

Результат успіху розкриття та розслідування кримінальних правопорушень будь-якого виду безпосередньо залежить від своєчасної та якісної допомоги обізнаних у певній галузі знань осіб.

Необхідність використання спеціальних медичних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень зумовлена складністю та специфікою процесу доказування, та неможливістю розслідування деяких видів кримінальних правопорушень без залучення носіїв спеціальних

медичних знань. Для одержання доказів у кримінальному провадженні, органи досудового розслідування використовують професійну допомогу фахівців у галузі медицини, залучаючи їх до проведення слідчих (розшукових) дій та судово-медичних експертиз, а також отримуючи консультаційну допомогу.

З-поміж основних суб'єктів, які використовують спеціальні медичні знання, кримінальний процесуальний закон виділяє спеціаліста та експерта в ролі яких виступають спеціаліст – медичний працівник (лікар, медична сестра, медичний брат, фельдшер) та судово-медичний експерт, тобто незацікавлених у результатах досудового розслідування осіб, які володіють спеціальними медичними знаннями та навичками, та запрошуються для участі в процесуальних діях слідчим, прокурором, судом для вирішення спеціальних питань, що виникають при розкритті і розслідуванні кримінальних правопорушень [2, с. 14–15, 223].

Слідчий, для отримання об'єктивної інформації та доказів у кримінальному провадженні, повинен використовувати винятково професійні знання фахівців у галузі медицини – спеціаліста – медичного працівника або судово-медичного експерта. Набуті під час навчання у вищих навчальних закладах знання з основ медицини та домедичної допомоги слідчий може використовувати лише для організації проведення слідчої (розшукової) дії, для вибору фахівця з необхідною спеціалізацією, кваліфікацією, освітою, досвідом роботи, для грамотного формування переліку питань, грамотного формулювання запитань до експерта або спеціаліста, але ні в якому разі не застосовувати ці знання персонально, замінюючи при цьому собою експерта або спеціаліста та/або виконуючи їх функції [3, с. 9].

Спеціальні медичні знання, які застосовуються обізнаними особами, безпосередньо у своїй структурі містять різні види медичних знань, які віднесені до галузі «охорона здоров'я» (педіатрія, акушерство та гінекологія, хірургія, гістологія, цитологія, стоматологія та ін.) [3, с. 9].

Поступовий розвиток медичної науки відкриває дедалі ширші можливості для впровадження в практику судочинства нових і все більш ефективних засобів виявлення, фіксації і дослідження доказів у межах різних слідчих (розшукових) дій, нових тактичних прийомів і методик розслідування.

Не дивлячись на те, що застосування спеціальних медичних знань можливо під час розслідування будь-якого злочину, безумовно, органи досудового розслідування найчастіше залучають фахівців у галузі медицини для розкриття злочинів проти життя та здоров'я особи [3, с. 10, 15].

Серед злочинів проти життя та здоров'я виокремлюють таку категорію кримінальних правопорушень як «медичні злочини», тобто вчинені медичними працівниками.

При розслідуванні цієї категорії злочинів, спеціальні знання можна використовувати шляхом проведення судово-медичних експертиз, судово-медичного освідування, залучення спеціаліста – медичного працівника до участі у слідчих (розшукових) діях.

Саме при розслідування кримінальних правопорушень вчинених медичними працівниками найнеобхіднішим є застосування спеціальних медичних знань, бо медичні працівники, вчиняючи злочини, ретельно приховують всі докази і свідомо розуміють, що слідчі не мають медичної освіти, тому не зможуть самі розібратись у тонкощах медичної професії. Відповідно, фахові знання медичних працівників, які вчинили кримінальні правопорушення, стають їх перевагою, а для слідчих перешкодою при розслідування злочинів. Прикрим є навіть і той факт, що при проведенні допиту колег підозрюваного, теж медичних працівників, частіш за все спостерігається принцип «рука руку мие». Тому, слідчий повинен розуміти важливість допомоги неупереджених спеціалістів – медичних працівників чи судово-медичних експертів для зібрання та оцінки доказів у такій категорії справ.

Про важливість використання спеціальних медичних знань при розслідуванні даної категорії кримінальних правопорушень свідчать також статистичні дані Генеральної прокуратури України. Якщо зробити вибірку по злочинах передбачених статтею 140 Кримінального кодексу України (КК України), а саме, неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником, можна побачити, що у 2015 р. до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) було внесено відомості щодо 549 кримінальних правопорушень вчинених за ст. 140 КК України, досудове розслідування у яких здійснюється органами Національної поліції України, у 2016 р. – 642, у 2017 р. – 725, у 2018 р. – 655, у січні – квітні 2019 р. – 257. Натомість, кількість кримінальних правопорушень, за якими провадження направлені до суду із обвинувальним актом, складає у 2015 р. – 3, у 2016 р. – 0, у 2017 р. – 2, у 2018 р. – 3, у січні – квітні 2019 р. – 0 кримінальних правопорушень.

Отже, оцінивши вищенаведені статистичні показники, можна зробити висновок про збільшення кількості внесених в ЄРДР кримінальних правопорушень вчинених медичними та фармацевтичними працівниками за ст. 140 КК України, проте, кількість кримінальних правопорушень, за якими провадження направлені до суду із обвинувальним актом, дорівнює майже нульовій позначці.

Оцінюючи ці показники, навіть сам слідчий повинен розуміти про нагальну необхідність використання спеціальних медичних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень вчинених медичними працівниками. Також, доцільним є використання фахових знань спеціаліста-медичного працівника чи судово-медичного експерта, які не працюють в одній місцевості чи в одному регіоні з медичним працівником, що підозрюється слідством, аби виключити залежність в підпорядкованості одному керівнику, чи, навіть одному департаменту охорони здоров'я виконавчих органів міської чи обласної ради.

Щоб досягти кращих статистичних показників по розкриттю злочинів вчинених медичними працівниками, слідчий повинен розуміти важливість використання спеціальних медичних знань під час проведення слідчих (розшукових) дій, вивчати наукову літературу, дізнаватись лікар якої спеціальності і в чому саме може допомогти слідству, постійно підвищувати свій рівень знань шляхом вивчення нових досягнень медицини, нових методів експертного дослідження, а також, безумовно, проходити курси підвищення кваліфікації в інститутах післядипломної освіти у відомчих вищих навчальних закладах. Вищим навчальним закладам підпорядкованих Міністерству охорони здоров'я України теж доцільно розробляти та проводити навчальні лекції та тренінги для слідчих з питань використання спеціальних медичних знань під час розслідування кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-17. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Ковалевська Є. В. Використання спеціальних медичних знань під час розслідування злочинів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2018. 298 с.
3. Ковалевська Є. В. Використання спеціальних медичних знань під час розслідування злочинів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2018. 21 с.
4. Семенов В. В. Спеціальні знання в розслідуванні злочинів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2006. 212 с.
5. Дунаєвська Л. Г. Розслідування злочинів, вчинених під час надання медичної допомоги : монографія / Л. Г. Дунаєвська. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : АДС УМКЦентр, 2012. 167 с.